

УДК 656.611.2

DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-1-80-88

**COMPETITION OF UKRAINIAN SEAFARERS
IN THE WORLD LABOR MARKET**

**КОНКУРЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ МОРЯКІВ
НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРАЦІ**

Lyubov SHAPAR,

assistant

<https://orcid.org/0000-0002-2691-6362>

lyubarik333@gmail.com

Любов ШАПАР,

асистент

Tatiana SHPILEVAYA,

assistant

<https://orcid.org/0000-0002-3039-8086>

tatyanaspilevaya@gmail.com

Тетяна ШПІЛЄВАЯ,

асистент

Kherson State Marine Academy

*Херсонська державна морська
академія*

✉ 20, Ushakova avenue,
Kherson, Ukraine, 73000

✉ пр. Ушакова, 20, м. Херсон,
Україна, 73000

Original manuscript received: February 03, 2021

Revised manuscript accepted: April 15, 2021

ABSTRACT

The article highlights the importance of the sea industry in the world, which takes one of the first places in the international transport and trade system. An annual increasing in the international commercial fleet needs more intensive training of marine industry. Particular attention is paid to the preparation of officers and ordinary members of the sea vessels in different countries of the world, which are the main suppliers of highly skilled maritime staff. Among the main countries of the world who take part in the preparation and thesis of officers and ordinary members of the sea vessels include such countries of the world as China, Philippines, India, Indonesia, Russian Federation, Ukraine, Poland, Vietnam, Japan, Turkey and United States. Marine institutions of higher education of these countries are constantly looking for and implementing new methods for encouraging young people to enter marine educational institutions, providing training and graduates. The aforementioned educational institutions are constantly improving and upgrading the training base with the help of the investments of shipping and Crewing companies, which allows to develop the necessary skills for obtaining appropriate qualifications.

An in-depth study of sea English is provided to improve linguistic communications in mixed crews. Due to fruitful cooperation of marine educational institutions with shipping and Crewing companies, the possibility of proper practical training of young specialists at sea vessels and providing them necessary skills and experience for further work in the sea.

Organization of studing and practical training in the educational institutions of the above-mentioned countries is designed for providing work places for cadets and contribute to their rapid career growth in the marine industry, which in turn leads to an increasing in both officer and ordinary staff members of the marine vessels.

Key words: *certification of seafarers, officers of sea-going ships, ratings of sea-going ships, STCW Convention, maritime higher educational institutions, employment of seafarers.*

Постановка проблеми. Щорічне збільшення світового морського флоту в останні роки спричинило значний дефіцит кваліфікованих кадрів офіцерського та рядового складу морських суден.

Один з авторів дослідження, керівник компанії "Anglo-Eastern UK" Дуглас Ланг стверджує, що брак офіцерських кадрів спостерігається в найбільш спеціалізованих секторах судноплавства, а найбільше – серед старших механіків. Щодо рядового складу, то в його представниках особливої нестачі поки не прогнозується [4].

Головний фактор, який може спровокувати збільшення дефіциту морських кадрів, є зростання світового флоту, що й прослідковується в останні роки на ринку праці.

"Тенденція припливу в галузь нових кадрів повинна підтримуватися всіма силами, тому що цей ринок дуже чутливий до зростання флоту", – зазначив містер Ланг. Вихід із ситуації він бачив в ефективних програмах просування по кар'єрних сходах. На його думку, це може зіграти ключову роль у підвищенні привабливості морської професії в очах випускників шкіл у країнах, що є основними постачальниками робочої сили для морської галузі.

"Країни-постачальники морських кадрів повинні мати в своєму розпорядженні чіткі плани просування молодших офіцерів на посади старших офіцерів, – сказав Дуглас Ланг. – Зараз важко визначити, наскільки точно зростає попит, проте з дослідження видно, що ситуація складається непроста, і ми повинні подвоїти наші сили з підготовки кадрів для галузі" (Ланг)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему збільшення потенціалу в підготовці та дипломуванні кваліфікованих кадрів морської галузі морськими закладами вищої освіти України розглянуто в наукових працях Гуменникової Т. (Гуменникова, 2019), Антошкової Т.А. (Антошкова), Кулакової М. (Кулакова, 2006), Грасс Е.Ю. (Грасс, 2017).

Високий рівень потреби морської індустрії в висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівцях морської галузі зумовили актуальність дослідження щодо підвищення кількісних та якісних показників підготовки та дипломування моряків в усьому світі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття особливостей реалізації кількісних і якісних показників підготовки офіцерського та рядового складу морських суден у морських закладах вищої освіти різних країн світу, у десятку яких входить і Україна.

Результати та дискусії. Міжнародні вантажоперевезення водними видами транспорту відіграють ключову роль у світовій торгівлі. Така ситуація склалася десятки років тому і була характерною для багатьох країн та сфери міжнародних торговельних контактів і в стародавні часи, і на теперішній час.

Пожвавлення світової економіки в 2017 році сприяло розвитку сектора світових морських перевезень. Було відзначено прискорення їх темпів зростання, які досягли 4%, що є найвищим показником за останні

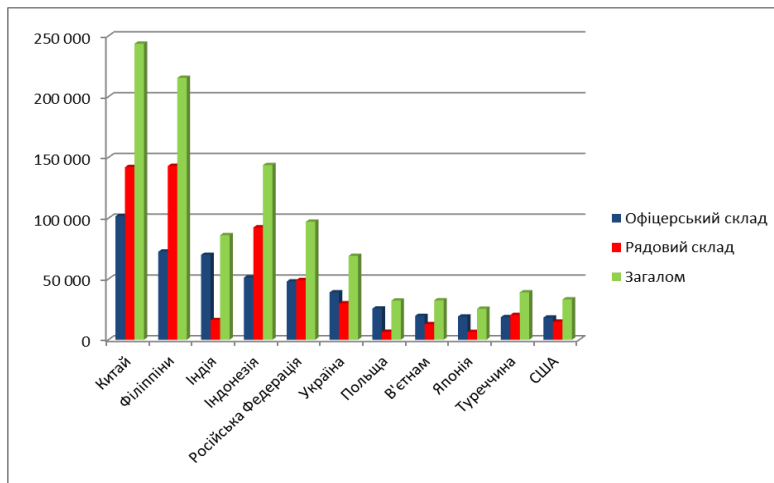
п'ять років. Така ситуація сприяла поліпшенню економічних настроїв у судноплавній галузі.

За умови збереження сприятливих тенденцій у світовій економіці сукупні середньорічні темпи їх зростання в 2018-2023 роках складатимуть, за оцінками ЮНКТАД, 3,8% (Review of maritime transport 2010-2016).

Зростання об'ємів світових морських перевезень, у свою чергу, веде до потреби збільшення офіцерського та рядового складу морського флоту. Підготовка морських фахівців проводиться по всьому світу в морських закладах вищої освіти. За статистичними даними ЮНКТАД, за 2015 рік у десятку країн світу, які беруть участь у підготовці і дипломуванні офіцерського та рядового складу морських суден, входять такі країни світу, як Китай, Філіппіни, Індія, Індонезія, Російська Федерація, Україна, Польща, В'єтнам, Японія, Туреччина та Сполучені Штати Америки (табл 1, діаграма 1).

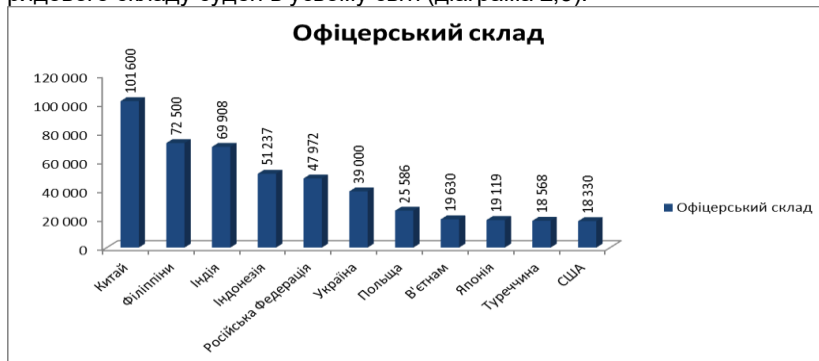
Таблиця 1. Статистичні дані ЮНКТАД 2015 року із зазначенням рейтингу країн світу, які мають найбільший рівень показників з підготовки та дипломування офіцерського та рядового складу морських суден (Review of maritime transport 2010-2016).

Країни світу	Загальні показники		
	Офіцерський склад	Рядовий склад	Загалом
Китай	101 600	142 035	243 635
Філіппіни	72 500	143 000	215 500
Індія	69 908	16 176	86 084
Індонезія	51 237	92 465	143 702
Російська Федерація	47 972	49 089	97 061
Україна	39 000	30 000	69 000
Польща	25 586	6 603	32 189
В'єтнам	19 630	12 815	32 445
Японія	19 119	6 339	25 458
Туреччина	18 568	20 417	38 985
Сполучені Штати Америки	18 330	14 888	33 218

Діаграма 1. Статистичні дані ЮНСТАД 2015 року із зазначенням рейтингу країн світу, які мають найбільший рівень показників з підготовки та дипломування офіцерського та рядового складу морських суден

Україна за цією інформацією займає 6 місце за кількістю підготовки офіцерського складу та 4 місце по кількості підготовки рядового складу суден в усьому світі (діаграма 2,3).

Діаграма 2. Статистичні дані ЮНСТАД за 2015 рік з підготовки офіцерського складу морських суден у світі

Діаграма 3. Статистичні дані ЮНСТАД за 2015 рік по підготовці рядового складу морських суден у світі

Прогнози розвитку ситуації на ринку світової праці моряків відповідно до звіту BIMCO, складені з урахуванням зростання світового флоту, підтверджують подальше збільшення дефіциту командного складу. Загальна кількість командного персоналу (Офіцерів) морських суден у 2020 році оцінюється у 881500, що на 11,51% більше, ніж в 2015, і на 38,38% більше, ніж у 2010 р. При цьому дефіцит становить 92000 (10,44%)(BIMCO, 2015).

Дослідження світових джерел виявило такі причини зростання дефіциту кваліфікованого командного складу:

- 1) збільшення кількості світового торгового флоту;
- 2) зниження інтересу до морської професії в молоді в країнах Євросоюзу;
- 3) «старіння» старших офіцерів з країн OECD і брак кадрів для їх заміни;
- 4) прагнення моряків продовжити кар'єру на березі.

Про необхідність підвищення авторитету й іміджу судноплавства в цілях залучення молоді до морської професії неодноразово згадується на симпозіумах і в ЗМІ, зокрема займатися просвітою молоді про кар'єру в морській галузі, особливо в місцях, віддалених від моря.

Нині підготовку командного складу для світового флоту здійснюють близько 350 закладів освіти. Найбільшими постачальниками кваліфікованих моряків є Китай, Філіппіни, Російська Федерація, Україна, Польща і Індія.

Досліджуючи систему підготовки фахівців у морських закладах вищої освіти всього світу, можна виділити декілька країн, які стали флагманами світової морської освіти.

Китай постійно і стрімко розвивається. За останнє століття ця країна стала найбільшою континентально-морською державою Азії. Експортна орієнтація китайської економіки та зростання залежності від імпорту сировинних ресурсів зумовили розвиток морської освіти для виховання

власних висококваліфікованих кадрів морської галузі. На сьогоднішній день сфера освіти стала передовою і відповідає найвищим світовим стандартам, завдяки активним інвестиціям з боку уряду. Морські університети Китаю забезпечують три рівні вищої освіти: перший ступінь (4-5 років) закінчується присвоєнням ступеня бакалавра (Bachelor's degree), другий ступінь (2-3 роки) дозволяє курсантам та студентам отримати ступінь магістра (Master's degree). Третій ступінь припускає 3 роки навчання і закінчується присвоєнням ступеня доктора PhD (Doctoral degree), який дає можливість працювати в морських закладах вищої освіти на посаді викладачів. Особливістю підготовки морських фахівців у Китаї є те, що студентам для отримання високого рівня знань і підготовки необхідно прикладати значні зусилля в навчанні, так як без професійних знань китайською мовою скласти іспити з предметів неможливо. За систематичні пропуски занять курсанти позбавляються можливості отримати допуск до випускного іспиту та отримати випускні бали по закінченню курсу. Професійно-технічні навчальні заклади КНР відповідають українським коледжам і технікумам. На відміну від загальної освіти, основною метою професійно-технічної освіти є технічна підготовка фахівців до майбутньої роботи, вивчення теоретичних основ і розвитку практичних навичок, що відносяться до вибраної морської спеціалізації і майбутньої професії, але значно менше уваги загальноосвітнім дисциплінам. Завдяки великому торговельному флоту Китаю випускники морських закладів вищої освіти в даній країні вже по випуску забезпечуються робочими місцями.

Морські заклади вищої освіти Польщі надають освітні програми інженерного та магістерського ступеня в стаціонарній і заочній формі на трьох відділеннях (судноводійному, механічному та інженерно-економічному факультеті транспорту). Також можна отримати додаткову фундаментальну наукову освіту й займатись науковою діяльністю в аспірантурі. Навчання проводиться на польській та англійській мовах. Навчання в морських академіях Польщі засноване на практичних заняттях. Програми навчання всебічно враховують актуальні умови експлуатації флоту, чому сприяє сучасна навчальна база, включаючи відмінно обладнане навчально-дослідне судно m/v "Navigator XXI", лабораторії та спеціалізовані класи, тренажери, двигуни, пульти управління, електронні карти і сучасні комп'ютерні класи. У морській академії в Щецині є єдиний у Польщі й у всій відповідній частині континенту Європейський центр підготовки LNG, оснащений найсучаснішою в Європі багатоцільовою інтегрованою системою тренажерів. Студенти протягом усього часу навчання можуть брати участь у різних формах додаткових занять. Наукові гуртки дозволяють розвивати професійні та дослідницькі інтереси. Виконання вимог міжнародних конвенцій та наявність сертифікатів якості навчання роблять Морську академію в Щецині лідером серед ВНЗ цього типу в Євросоюзі.

Не останнє місце серед основних постачальників висококваліфікованих кадрів морської галузі посідають і морські навчальні заклади України. Вищі навчальні заклади приділяють значну

увагу теоретичній і особливо практичній підготовці майбутніх моряків. Навчальні програми розробляються таким чином, щоб охопити всі необхідні базові знання та дисципліни з фаху. Курсанти постійно проходять тренажерну підготовку для отримання документів, що підтверджують їх кваліфікацію. Також здійснюється поглиблене вивчення морської англійської мови, що є обов'язковою умовою при наймі моряків іноземними судноплавними компаніями.

У зв'язку з тим, що Україна не має власного торговельного флоту, морські навчальні заклади України тісно співпрацюють з іноземними судноплавними та кріюінговими компаніями з метою пошуку місць для проходження практичної підготовки курсантами та можливістю їх подальшого працевлаштування. Такий симбіоз між навчальними закладами та іноземними кріюінговими компаніями забезпечує стрімкий кар'єрний ріст для українських моряків. Цей напрямок підготовки морських спеціалістів збільшує привабливість цієї професії для української молоді. Курсанти, які активно брали участь у кадетській програмі, що розроблялася на основі співпраці між морськими навчальними закладами та судноплавними компаніями, отримують належну практичну підготовку в морі, і вже після випуску з навчального закладу мають можливість отримати перший робочий диплом особи командного складу морських суден, що автоматично переводить їх з позиції рядового складу морських суден до офіцерського. Це в свою чергу стає вагомим поштовхом у подальшій кар'єрі моряка. Саме такий підхід до навчання та підготовки молодих спеціалістів морської галузі дасть можливість зменшити дефіцит серед офіцерського складу морських суден.

Світовий досвід провідних морських навчальних закладів показує, що недостатньо контролювати морську освіту лише Міністерством освіти. Удосконалення української морської освіти можливе лише при тісній співпраці з Міністерством інфраструктури і судноплавними компаніями.

Висновки. Щорічно морські заклади вищої освіти повинні підтверджувати свою відповідність вимогам Міжнародної конвенції ПДНВ -78 з поправками 1995 року, але підготувати кваліфікованого спеціаліста без плавальної практики практично не можливо. Потреба в якісних кваліфікованих спеціалістах дає нам право стверджувати, що без потужної матеріально-технічної бази та підтримки Міністерства освіти і науки та Міністерства транспорту та зв'язку не можливо надати курсантам належний рівень практичної підготовки. Адже для забезпечення якісної плавальної практики курсантів навчальні заклади повинні мати власні навчально-виробничі судна й активно залучати до навчального процесу і організації практики судноплавні та кріюінгові компанії. Тільки комплекс цих складових дасть можливість морським вищим закладам освіти України готувати висококваліфікованих фахівців морської галузі та складати гідну конкуренцію на світовому ринку праці.

Література

1. Антошкова Т.А. Подготовка молодых специалистов в контексте евроинтеграции. Национальный технический университет Украины «Киевский Политехнический Институт».

2. Грасс Е.Ю. Проблемы кадрового обеспечения мирового торгового флота на современном этапе. Вестник ВГАВТ, выпуск 51, 2017 г. Раздел IV. Экономика, логистика и управление на транспорте

3. Гуменикова Т. (2019). Шляхи вдосконалення неперервної підготовки фахівців морської транспортної галузі у контексті освітологічних змін. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України.

4. Дуглас Ланг. Рынок труда судоходной отрасли выравнился, но дефицит кадров остался. [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://moryakukrainy.livejournal.com/225404.html>.

5. Кулакова М. В. Формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2006. 255 с

6. Сколько стоит труд моряка? [Электронный ресурс]. – Режим доступ: <http://www.stosur.ru/content/>.

7. Престижа профессии моряка больше нет – капитан из Владивостока [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://primamedia.ru/news/vladivostok/06.07.2014/369497/prestizha-u-professiimoryaka-bolshe-net--kapitan-iz-vladivostoka.html>.

8. Почему в Европе не выстраивается очередь на работу в море? [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.surpr.ru/novosti/pochemu-v-evrope-ne-vystraivaetsya-ochered-na-rabotuv-more958>.

9. Manpower report. The global supply and demand for seafarers in 2015 // BIMCO/ISF. – 2015. – 6 p.

10. Review of maritime transport 2010-2016. [электронный ресурс] / UNCTAD. – Режим доступа: www.unctad.com.

References

1. Antoshkova T.A. Podgotovka molodyh specialistov v kontekste evrointegracii. [Preparation of young professionals in the context of European integration] National Technical University of Ukraine "Kiev Polytechnic Institute" [in Russian].

2. Grass Y.U. Problemi kadrovogo obespechenia mirovogo torgovogo flota na sovremennom etape [Problems of personnel support of the World Trade Fleet at the present stage] Bulletin VGAVT, Issue 51, 2017, Section IV. Economy, Logistics and Transport Management [in Russian].

3. Gumennikova T. Shliahi vdoskonalenia nepererвної pidgotovki fahivtsiv morskoi transportnoi galuzi u konteksti osvitologichnih zmin [Ways to improve the non-preliminary training of specialists of the marine transport industry in the context of educational changes] Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, 2019 [in Ukrainian].

4. Duglas Lang. Rinok truda sudohodnoi itrasli virovniatsia, no defisit cadrov ostalsia [The labor market of the shipping industry was leveled, but the lack of personnel remained] [Electronic resource]. Available at: <https://moryakukrainy.livejournal.com/225404.html>.

5. Kulakova M.V. Formuvania gotovnosti do profesiinoi dialnosti v maibutnih fahivtsiv u vischih navchalnih zakladah [Formation of readiness for professional activity in future specialists in higher marine educational institutions] South Ukrainian

- State Pedagogical University. K. D. Ushinsky. Odessa, 2006. 255 С [in Ukrainian].
6. Skolko stoit trud moriaka? [How much does the sailor work cost?] [Electronic resource]. Available at: <http://www.stosur.ru/content/> [in Russian].
7. Prestizh profesii moriaca bolshe net – capitan iz Vladivostoca [Electronic resource]. Available at: <http://primamedia.ru/news/vladivostok/06.07.2014/369497/prestizha-u-profssimoryaka-bolshe-net--kapitan-iz-vladivostoka.html> [in Russian].
8. Pochemu v Evrope ne vistraivaetsia cohered na rabotu v more? [Why in Europe does not build a line to work in the sea?] [Electronic resource]. Available at: <http://www.surpr.ru/novosti/pochemu-v-evrope-ne-vystraivaetsya-ochered-na-rabotuv-more958> [in Russian].
9. Manpower report. The global supply and demand for seafarers in 2015 // BIMCO/ISF. – 2015. – 6 p. [in English].
10. Review of maritime transport 2010-2016. [Electronic resource] / UNCTAD. – Available at: www.unctad.com [in English].

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлюється важливе значення морської індустрії у світі, яка посідає одне з перших місць у системі міжнародних перевезень та торгівлі. Щорічне збільшення міжнародного торговельного флоту потребує більш інтенсивної підготовки кадрів морської галузі. Особлива увага приділяється підготовці офіцерського та рядового складу морських суден у різних країнах світу, які є основними постачальниками висококваліфікованих кадрів морської галузі. Серед основних країн світу, які готують дипломований офіцерський та рядовий склад морських суден, входять такі країни світу, як Китай, Філіппіни, Індія, Індонезія, Російська Федерація, Україна, Польща, В'єтнам, Японія, Туреччина та Сполучені Штати Америки. Морські заклади вищої освіти цих країн постійно шукають та впроваджують нові методи заохочення молоді вступати до морських закладів освіти, забезпечуючи підготовку та дипломування випускників. Вищезгадані навчальні заклади постійно вдосконалюють навчально-тренажерну базу за допомогою інвестицій судноплавних та круїнгових компаній, що дозволяє відпрацьовувати необхідні вміння та навички для отримання відповідної кваліфікації. Забезпечується поглиблене вивчення морської англійської мови для покращення мовної комунікації у змішаних екіпажах. За рахунок плідної співпраці морських вищих закладів освіти із судноплавними та круїнговими компаніями забезпечується можливість належної практичної підготовки молодих спеціалістів на морських судах та отримання ними необхідних навичок та досвіду для подальшої роботи в морі.

Організація навчання та практичної підготовки в закладах освіти вищезгаданих країн будується таким чином, щоб ще на етапі навчання забезпечити курсантів робочими місцями та сприяти їх стрімкому кар'єрному росту в морській галузі, що, у свою чергу, веде до збільшення як офіцерського, так і рядового кадрового складу морських суден.

Ключові слова: дипломування моряків, офіцерський склад морських суден, рядовий склад морських суден, Конвенція ПДНВ, морські заклади вищої освіти, працевлаштування моряків.